

*ЧАСОПИС НАШ ЈЕЗИК У ЧАСТ ПРОФ. ДР СРЕТЕ ТАНАСИЋА
НАШ ЈЕЗИК L, СВ. 2.*

Београд: Институт за српски језик САНУ, 2019, 811.

Друга свеска педесетог броја часописа *Наш језик* (2019) изашла је у част проф. др Срете Танасића, научног саветника Института за српски језик САНУ и његовог директора (2006–2016), редовног професора универзитета, дописног члана АНУРС, сталног члана Матице српске, председника Одбора за стандардизацију српског језика САНУ¹ и лингвисте чије је дело у свету србистике и српске славистике отелотворење богатог, превасходно, синхронијског синтаксичко-семантичког, стандардолшког, нормативистичког и дијалектолошког² научног опуса. Додајмо и да је на плану изучавања синтаксе и семантике пасива и синтаксе глагола у српском језику проф. др Срето Танасић данас водећи српски лингвиста.³ Објављивање ове свеске поводом седамдесет година живота проф. др Срете Танасића, главног уредника часописа *Наш језик* од средине прве деценије XXI века, употпунило је и јубилеј овог периодичног издања подсећањем да је први број у новој серији⁴ штампан управо пре седам деценија. Приређивање јубиларне свеске *Нашег језика* поверено је Марини Николић и Марини Спасојевић.

Уколико узмемо у обзир чињеницу да су последњих деценија у српској славистици зборници или бројеви часописа у којима стручна јавност исказује посебно признање јубиларима за вишедеценијски признат и запажен научни рад

¹ О целокупном учешћу проф. др Срете Танасића у раду установа и тела задужених за проучавање српског језика најисцрпније нас обавештава монографија: Танасић, Срето. Разумевање језика. Разговори са Сретом Танасићем. Разговоре водио Милош Јевтић. Колекција Одговори. Београд: NM Libris, 2017.

² То су, у првом реду, радови из дијалекатске синтаксе у којима се језичке чињенице српских говора у Босни и Херцеговини сагледавају у поређењу са стандарднојезичком ситуацијом, а њихови резултати су укључени у израду *Српског дијалектолошког атласа*, која се одвија под окриљем САНУ и АНУРС. В. библиографију проф. др Срете Танасића у јубиларној свесци *Нашег језика* (9–30).

³ Уп. запажања Марине Спасојевић: „Монографија *...Презент у савременом српском језику ...* представља промену у приступу синтакси глаголских облика у српском језику. У овој књизи аутор је доградио Белићев методолошки приступ индикатива и релатива...“ (Наш језик L, св. 2, 2019: 6) и Јелене Павловић Јовановић: „... Танасић је у својој монографији о презенту изградио нови теоријско-методолошки приступ синтакси глагола, што је означило почетак нове епохе у овој области српске синтаксе. То је омогућило и реинтерпретацију Белићеве теорије о синтаксичком индикативу и релативу, што је констатовала и академик Ирена Грицкат у приказу Танасићеве монографије“ (Наш језик LII, св.1, 2021: 116).

⁴ В. библиографски прилог: Живановић, Владимир, Марина Спасојевић, Драгана Цвијовић, Анета Спасојевић. „Наш језик I–XLIII – библиографија са регистрима (1932–2012)“. Наш језик XLIII, св. 3–4, 2012: 139–280.

сразмерно малобројни,⁵ утолико ће нам бити јасније да је Уређивачки одбор часописа *Наш језик* своју одлуку донео на основу крупних и добро утемељених разлога. Како бисмо дело проф. др Срете Танасића сагледали у целини, требало би на овом месту имати у виду и одговоре које истакнути српски граматиچار, синтаксичар и нормативиста даје у књизи *Разумевање језика* током разговора са српским новинаром, књижевником и публицистом Милошем Јевтићем. У поменутој монографији, делу колекције *Одговори*, подробно је представљен животни и научни пут јубилара, па лако увиђамо да се доминантно обележје његовог деловања на пољу србистике и српске лингвистичке славистике очитује у дуготрајном доприносу њиховом развоју у више научних средина, које су снажно утицале на научно обликовање проф. др Срете Танасића. У својој укупности оне су прелазиле и линију српског језичког простора.

Сетимо се да је за Сарајево и седамдесете године XX века везан улазак у свет сербокроатистичких лингвистичких истраживања, за Београд наставак бављења србистичким лингвистичким испитивањима, а затим и дугогодишње руковођење Институтом за српски језик САНУ, који је значајно кадровски оснажио и стабилизовао његову издавачку делатност, за Ниш рад у настави који је трајао дуже од две деценије на Филозофском факултету и његовом Департману за српски језик, за Бања Луку петнаестогодишњи период у којем је био гостујући професор за савремени српски језик на Филозофском/Филолошком факултету, за Москву и Универзитет „Ломоносов“ време након завршетка студија, када током једне академске године постаје део Међуфакултетске катедре словенских језика као лектор за српскохрватски језик, да би 2008. и 2013. године држао и предавања по позиву. Уз то, проф. др Срето Танасић је, како се и у прилогу М. Спасојевић предочава (*Наш језик* L/2: 4), учествовао у припреми бројних домаћих и међународних научних скупова, такође, под окриљем различитих установа међу којима су САНУ, Институт за српски језик САНУ, Матица српска, Славистичко друштво Србије, Филозофски факултет у Нишу, Филолошки факултет у Београду, када је неретко био и на челу организационог одбора. О везаности за више научних центара сведоче нам и србистички и славистички часописи у чијим је редакцијама – *Јужнословенски филолог*, *Славистика*, *Задужбина* (Београд), *Годишњак за српски језик* (Ниш), *Исходишта* (Темишвар, Ниш), као и часопис *Хришћанска мисао* (Београд), који доноси теолошка, културна и друштвена истраживања.

Све наведено је, између осталог, и разлог за појаву најобимније свеске (811 стр.) часописа *Наш језик* са чак осамдесет прилога монолингвалног, кон-

⁵ Српска славистичка периодика и зборници излазили су, између осталог, и у част академика Милке Ивић и академика Павла Ивића (Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXVII–XXVIII, 1984–1985), академика Александра Младеновића (Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXIII, 1990), проф. др Драгољуба Петровића (Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XLIII, 2000), проф. др Мате Пижурице (Зборник Матице српске за филологију и лингвистику L, 2007), Богдана Терзића, знаменитог слависте и једног од најистакнутијих чланова Славистичког друштва Србије, (Славистика XIII, 2009), академика Милорада Радовановића (Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LV, 1, 2012), академика Слободана Реметића (*Годишњак за српски језик* XXVI, бр. 13, 2013) академика Предрага Пипера (Поповић, Људмила, Дојчил Војводић, Мотоки Номаћи (ур.) У простору лингвистичке славистике. Зборник научних радова поводом 65 година живота академика Предрага Пипера. Београд: Филолошки факултет, 2015), проф. др Мирослава Николића (*Наш језик* XLVIII, св. 3–4, 2017), проф. др Миодрага Сибиновића (Славистика XXI, св. 1–2, 2017), неколико бројева часописа *Српски језик* је такође посвећено јубилејима итд.

фронтативно-типолошког и општелингвистичког усмерења, што нам уједно и говори да су у заједничком подухвату суделовали лингвисти из Београда, Косовске Митровице, Крагујевца, Ниша, Новог Сада, Сомбора, те Крушевца и Враћа (Србија), Бања Луке, Источног Сарајева и Бијељине (БиХ), Никшића и Подгорице (Црна Гора), Скопља (Северна Македонија), Софије (Бугарска), Темишвара (Румунија), Москве (Русија), Кијева (Украјина), Граца (Аустрија), Минхена (Немачка), Аризоне и Итаке (САД), Хокайда (Јапан). Њихови аутори се с различитих гледишта баве проучавањем словенских језика – најбројнији су радови у чијој је жижи проблематика српског језика, док су мањим делом заступљена (међу)словенска и општелингвистичка језичка истраживања. Садржај јубиларне свеске нам посредно показује и ширину научног деловања јубилара јер су у њеном стварању учествовали бројни слависти, а пре свега србисти, различити по ужем научном делокругу и научном стажу – на почетним страницама (в. TABULA GRATULATORIA) честитке јубилару упућују колеге, сарадници, али и некадашњи студенти.

Зборнички карактер јубиларног броја захтевао је другачији распоред радова у односу на рубрике које смо имали прилику да видимо у часопису *Наш језик*. У њему се по тематском одређењу издвајају чланци о јубилеју и делу проф. др Срете Танасића у српској лингвистици, који су на почетку подељени у две групе. Прва нам, стога, пригодно говори о *Поводу*, како је и насловљена, и у њој се налазе два прилога: Марине Спасојевић (*Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави према српскоме језику*, 1–7) и Весне Ђорђевић (*Библиографија радова др Срете Танасића*, 9–30). На овим страницама читамо два прегледа, када, поред биографских података (1–7), добијемо увид и у библиографски профил проф. др Срете Танасића (9–30), који сачињавају монографске публикације⁶ (9), студије и чланци (166), прикази, критике и рецензије (57), прегледи и осврти (14), сећања (12), лексикографски (14) и библиографски (16) прилози, резимеи (8), преводи с руског језика (9), подаци о одбрањеној магистарској и докторској тези, те интервјуи и новински текстови (27).

Други део овог тематског одељка носи наслов *Срето Танасић у српској лингвистици* и подробије нас обавештава о научном делу јубилара – из стандардношко-нормативистичког и синтаксичко-семантичког угла. То су, дакле, радови Марине Николић (*Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима Срете Танасића*, 31–37), Биљане Самарцић (*Срето Танасић против језичких манипулација*, 39–47) и Јоване Јовановић (*Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман трпног глаголског придева у Речнику САНУ*, 49–57).

Све остале прилоге можемо сврстати у другу целину, састављену од дванаест засебних рубрика: *Акцентологија и фонологија* (59–93), *Морфологија и творба речи* (95–168), *Синтакса и семантика* (169–368), *Лексикологија, лексикографија и терминологија* (369–463), *Стилистика* (465–540), *Празматика* (541–570), *Дијалектологија* (571–694), *Ономастика* (695–714), *Социolingвистика* (715–752), *Лингвокултурологија* (753–781), *Грамотографија* (783–802) и *Библиографија* (803–811).

Акцентолошко-фонолошка потцелина садржи четири чланка – Милорада Дешића (*Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском*

⁶ У међувремену библиографију су допуниле и две нове монографске библиографске јединице: Танасић, Срето. Тако сам говорио зарад сутра. Интервјуи 2001–2020. Београд: Чигоја штампа, 2020; Танасић, Срето. Прилози синтакси српског језика. Источно Ново Сарајево: ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ а. д., 2021.

књижевном језику, 59–64), Драге Зеџ (*О прозодијским аспектима риме у српској поезији*, 65–75), Александре Лончар Раичевић и Марине Јањић (*Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису Наш језик из данашње перспективе*, 77–85), Сање Куљанин (*О неким спорним рефлексима јата*, 87–93).

Морфолошко-дериватолошка потцелина доноси осам чланака. Први међу њима је рад Предрага Пипера о категоризацији архаизама у српском језику (*О архаизмима у српском језику, посебно граматичким*, 95–107). Актуелност проучавања језичких чињеница са упориштем на критеријумима границе и градуалности, који су меродавни и за већ поменути први чланак, потврђују и радови Рајне Драгићевић (*Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику*, 109–116) и Мирјане Илић (*Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (наирт за једну могућу морфологију градабилности*, 117–122). Наставак ове потцелине доноси прилоге Ане Јањушевић Оливери о питању одређења лексемског статуса (*Статус лексеме сам у савременом српском језику*, 123–129), Иване Лазић-Коњик о употреби узвика у српском језику (*Узвици у служби других врста речи у српском језику*, 131–139), Драгане Цвијовић о експресивним могућностима збирних именица (*Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске скупине*, 141–150), Марине Спасојевић о потенцијалној семантичкој дистинкцији глаголских именица на *-ње* (*О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику признање : признавање, придружење : придруживање и сл. у контексту актуелне политике*, 151–159) и Весне Ђорђевић о аспектуалности и акционалности (*Видско парњаштво и акционалност (префикс за-)*, 161–168).

Синтаксичко-семантичка потцелина је сабрала највећи број прилога – деветнаест. У њој су чланци Бранислава Остојића (*О двјема спорним конструкцијама у српском језику (за + инфинитив и за + акузатив у значењу одређивања правца кретања*, 169–176), Радоја Симића и Јелене Јовановић Симић (*Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе глаголских личних облика*, 177–187), Милоша Ковачевића (*О реченицама са спојем а и у везничкој позицији*, 189–196), Димке Савове (*Синтаксичке конструкције 'глагол + ми се' у српском језику*, 197–204), Људмиле Поповић (*О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику*, 205–220), Владиславе Ружић (*Синтакса и семантика предикатског израза упознати (се)*, 221–236), Душке Кликовац (*О предлогу поврх*, 237–258), Иване Антонић (*Синтакса и семантика предлога при*, 259–268), Наде Арсенијевић (*О српском глаголу радити*, 269–280), Миливоја Алановића (*Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предиката 'сукобити се'*, 281–288), Милице Стојановић (*Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење*, 289–295), Иване Јовановић (*О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи*, 297–306), Јелене Петковић (*Негација као језичка категорија – општи осврт*, 307–314), Биљане Марић (*Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света)*, 315–322), Мијане Кубурић Мадуре (*Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику*, 323–334), Иване Митић (*О употреби израза један/једно с другим и једна с другом у српском језику*, 335–342), Марије Опачић (*Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних конструкција у српском језику*, 343–351), Драгане Керкез (*Императив као маркер неочекиваности*, 353–359), Јелене Павловић Јовановић (*Статус финалних реченица у Зборницима закона и уредбених указа из пете деценије 19. века*, 361–368).

Посредну повезаност с граматичким рубрикама успоставља и посебна граматикографска потцелина с двама радовима – Најде Иванове (*Српско-*

рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века, 783–790) и Милоша Окуке (Србска Граматика за гимназијалну младеж Књажевства Србије Владимира Вујића (1856), 791–802).

О лексиколошким, лексикографским и термилошким темама писано је и у посебној рубрици, која броји девет прилога. То су чланци Данка Шипке (*Рјечници као средство успостављања ауторитета*, 369–386), Викторије Иващенко (*Слов'янська термінографія кінця ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії*, 387–397), Ђорђа Оташевића (*Нова лексика у области туризма у савременом српском језику*, 399–408), Гордане Димковић Телебаковић (*Саобраћајна терминологија у савременом српском језику*, 409–418), Неђе Јошића (*Винаверове крушке крустументка и бергамка и ријеч-двје поводом њих*, 419–427), Марине Јуришић и Јелене Јанковић (*Називи за печурке у српским народним говорима*, 429–439), Марије Ђинђић (*Туризми у 20. тому Речника САНУ*, 441–448), Наташе Миланов (*Прилог опису семантике придева празан*, 449–456), Ирене Цветковић Теофиловић (*Једно запажање о прилогу вуковски у српском језику*, 457–463).

На њу се наслања рубрика са седам чланака из области стилистике, почев од рада Ненада Вуковића (*Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику*, 465–471). Даље читамо прилог Галине Тјапко (*О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману На Дрини ћуприја*, 473–485), Бранка Тошовића (*Заграде у Андрићевим романима*, 487–494), Драге Тешановића и Драгане Лазић (*Суфикси –ица и –ка у језику Петра Кочића*, 495–506), Веселине Ђуркин (*Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено-семантичке одлике именица)*, 507–520), Мирјане Стојисављевић („*Унутрашњост*“ поетонима Тигар Бранка Ђошића, 521–527) и Тање Русимовић (*(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић*, 529–540).

Теме из области прагматике такође чине посебну потцелину – то су чланци Бојане Милосављевић (*О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације*, 541–550) и Радославе Трнавац (*Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику*, 551–570).

Дијалектолошку рубрику с тринаест прилога отвара чланак Слободана Реметића (*О једној старој падежној конструкцији у говору источnobосанских Ера – генитив издвајања из скупине*, 571–576), а за њим следе радови Марте Бјелетић (*Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима*, 577–585), Недељка Богдановића (*Језичке крхотине и дијалекатски речник*, 587–593), Миодрага Јовановића (*Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика*, 595–603), Јекатерине Јакушкине (*Западнобоснийская диалектна лексика в общесербском контексте (на примере говора Мянчи)*, 605–613), Михаја Радана и Миљане-Радмиле Ускату (*Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева*, 615–626), Јордане Марковић (*О акценату као прилогу очувању дијалекта*, 627–636), Љубисава Ђирића (*Репартиција рефлекса вокалног л у говорима Лужнице и Пирота*, 637–644), Ане Савић-Грујић (*Рефлекси финалног л у лексеми заова у говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне*, 645–653), Драгомира Козомаре (*Вокалске редуције у говору Бастаса*, 655–662), Зорана Симића (*О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима*, 663–677), Радивоја Младеновића и Бојане Вельовић (*Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору*, 679–685), те Тање Милосављевић (*Вербализација концепта здравље у тимочко-лужничким говорима*, 687–694).

Из области ономастике, која је у Садржају дата као посебна рубрика, читамо три рада: Зузане Тополињске (*Marginalia onomastyczne*, 695–698), Мирјане Петровић-Савић (*О релационим микротопонимима у Рађевини*, 699–705) и Јелене Јањић (*Прилог реконструкцији ојконима Вогошћа*, 707–714).

У јубиларну другу свеску педесетог броја часописа *Наш језик* улазе још два одељка: социолингвистички и лингвокултуролошки. У првом су чланци Мотокија Номађија (*Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's History of Various Slavic Peoples* (1823), 715–725), Вељка Брборића (*Знање студената о ауторству наших правописа*, 727–735), Наташе Киш (*Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе*, 737–744) и Митре Рељић (*О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на примеру сачуваног дела једне породичне архиве)*, 745–752). У другом су три прилога – Софије Милорадовић и Владана Јовановића (*Сложенице са именицом вода у српским народним говорима и српској култури*, 753–763), Наташе Вуловић (*„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у српском језику и култури*, 765–772) и Данијеле Станић (*Стереотип о Ери*, 773–781).

Свеску затвара прилог Ане Голубовић (*Преглед библиографија објављених у часопису Наш језик*, 803–811), у којем се враћамо историјату часописа *Наш језик* трагом персоналних, тематских и аналитичких библиографија, објављиваних у њему од 1932/1933. године, када је и основан.

Уз ауторе радова, срдачне честитке и добре жеље јубилару су упутили и Биљана Бабић, Ана Батас, Драга Бојовић, Јасна Влајић-Поповић, Дојчил Војводић, Владимир П. Гутков, Сања Ђуровић, Милена Ивановић, Веселинка Лаброска, Ружица Левушкина, Весна Ломпар, Александра Марковић, Алина Ј. Маслова, Нина Милановић, Јасмина Московљевић Поповић, Драгана Мршевић Радовић, Мирослав Николић, Слободан Павловић, Владимир Поломац, Милица Радовић Тешић, Стана Ристић, Олга Сабо, Виктор Савић, Биљана Сикимић, Станислав Станковић, Славко Станојчић, Балша Стипчевић, Јелица Стојановић, Тијана Танасић Лазић, Светлана Толстој, Бојана Томић, Татјана Трајковић, Весна Филиповић и Илијана Чутура (в. TABULA GRATULATORIA).

Најзад, као што се из изложеног види, значај ове свеске је многострук. Свеска је иновативна и по садржинској структури и по распореду прилога, што је чини интересантном како за сагледавање типологије лингвистичких истраживања у српској славистици, тако и за библиографска разматрања предочене класификације чланака. Укратко, она је заузела посебно место у историји српске славистичке периодике јер је штампана поводом два јубилеја, а по обухвату се може мерити тек с малим бројем јубиларних издања која су се појавила у српској славистици од друге половине XX века до данас.

Марија М. Опачић
mayaoracic@gmail.com